

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Kateřiny Dobrovolné s názvem

TEMATICKÉ A MOTIVICKÉ TRANSFORMACE AKTÉRŮ ČESKÝCH DÉMONOLOGICKÝCH POVĚSTÍ

předkládané na Západočeské univerzitě v Plzni, Filozofické fakultě

Ve své disertační práci *Tematické a motivické transformace aktérů českých démonologických pověstí* se Mgr. Kateřina Dobrovolná vydává do zajímavého a spletitého terénu na pomezí tradiční a současné folklorní narativy. Předmětem zájmu studie, která je založena na výzkumu prováděném autorkou v západních Čechách, jsou proměny pověstí o démonických bytostech a vztah těchto pověstí k místům, na které jsou lokalizovány. Teoretické základy práce jsou podrobně představeny a definovány a autorka se pokouší zasadit do širšího teoretického rámce i jednotlivá podtémata diskutovaná v navazujících kapitolách.

Terénní výzkum probíhal formou polostrukturovaných rozhovorů a dotazníkové sondáže na vybrané střední škole. Celkový počet oslovených respondentů (necelých 200 osob) je s ohledem na téma práce dostačující, částečně lze pouze polemizovat s výběrem respondentů jen ze skupiny osob mezi 10 a 35 lety. Tato volba je zdůvodňována snahou postihnout generaci, která již obvykle plně zachází s internetem a není dle autorčiny pracovní hypotézy tolik ovlivněna starší ústí tradicí. Je ale otázkou, zda by například generace současných čtyřicátníků až padesátníků skutečně touto starší tradicí výrazně ovlivněna byla – možná by stálo za pokus tuto pracovní hypotézu trochu rozpracovat. Nicméně vzhledem k tomu, že způsob výběru a rozsah vzorku je jasně deklarován a žádný výzkum nemůže být zcela bezbřehý, lze tuto volbu respektovat a kvality práce přímo nesnižuje – jen zužuje její tematický záběr.

Pro komparaci starších a současných pověstí byly v odpovídající míře zvoleny regionální sbírky. Původní záměr v podobě přímého širšího srovnání se ukázal být problematickým kvůli odlišnostem ve skladbě vystupujících démonických postav oproti současnosti, kdy bylo možné smysluplně porovnávat pouze vyprávění věnovaná duchům a dalším obdobným bytostem. Autorka se proto vhodně soustředí především na srovnání funkcí jednotlivých typů bytostí a rozdíly v reflexi starších a novějších démonických postav současnými respondenty. Pro různé nehmotné a nekonkrétní síly, často se vyskytující v současných pověstech, zavádí pojem *fluidum* a pokouší se zasadit jej do širšího kulturního a teoretického kontextu. Zajímavé podtéma práce představuje též vhléd do problematiky pedagogicky využívaných, sociálně normativních démonických bytostí a způsobů jejich využívání. Všimá si také (ne)rozdílů mezi současnými a tradičními pověstmi a upozorňuje na skutečnost, že atributy démonických bytostí mohou přejímat i postavy mundánního původu (například různí vrazi a šílenci). Jistou spornou otázkou, která vytane zejména nad kapitolou 6 (Aktéři vystupující v démonických pověstech) je, zda by nebylo vhodné – i s ohledem na zvolenou skupinu respondentů – více rozpracovat a akcentovat vliv populární kultury na podobu démonických bytostí. Uvedený příklad se sérií *Stmívání* například představuje pouze jeden, byť nepochybně proslulý, příklad konceptualizace postavy upíra v popkultuře.

Významnou část práce představuje katalog zaznamenaných podání, který je organizován podle typu lokality, k níž se pověst vztahuje, zahrnuje příslušnou ukázkou z rozhovoru s respondentem a pokouší se, je-li to možné, vztáhnout motiv k příslušné kategorii v katalogu českých démonických pověstí Jana Luffera. Katalog není přitom čistě výčtem zaznamenaných podání, ale obsahuje i pasáže, které interpretují jednotlivé motivy a zasazují je do širšího kontextu. Tuto část práce by bylo jisté možné koncipovat i kompaktněji, tzn. přesunout výkladovou část textů do předchozích kapitol a ponechat katalogové záznamy čistě jako publikovaný pramen, vzhledem k pestrosti látky je ale zvolené řešení v tomto případě funkční.

Prezentovaná práce je celkově přínosná jednak díky tomu, že přináší rozsáhlý materiál z aktuálního terénního výzkumu, který je zároveň doplněn o kontext užívání pověstí v živé kultuře, a také proto, že nastiňuje další možnosti, jak některá témata současných pověstí interpretovat. Ke

způsobu provedení výzkumu a vyhodnocení jeho výsledků nelze uvést zásadní námitky. Formální aspekty práce (gramatika, citace, strukturování textu) jsou rovněž vyhovující.

Práci doporučuji k obhajobě ve stávající podobě.

V Praze dne 10. 6. 2018

Mgr. Jan Pohunek, Ph.D.

Národní muzeum – Etnografické oddělení